

Van wederopbouw naar wederombouw

Dreeslezing VNG voorzitter Sharon
Dijksma op 3 november 2025

Beste mensen,
wat een eer om deze Willem Drees-lezing te mogen uitspreken.
En helemaal om dat hier in Den Haag te doen: de stad waar Drees thuis was.
En waar hij als wethouder zijn politieke visie en praktische doorzettingsvermogen ontwikkelde.
In die rol voelde hij zich het beste, omdat hij als wethouder heel direct iets kon doen aan het lot van mensen.
Hier leerde hij om als bestuurder altijd mensen, gezinnen, uitvoeringsorganisaties en bedrijven voor ogen te hebben.
En dat legde de basis onder zijn leiderschap tijdens de wederopbouw van Nederland.

Daarom is het ook een eer om deze lezing hier in de Willemshof uit te spreken.
In het huis van de gemeenten.
Waar we de liefde van Willem Drees voor het lokale bestuur nog elke dag omarmen.

Willem Drees beseftte heel diep dat grote idealen en praktische uitvoering nooit los van elkaar verkrijgbaar zijn.
En dat besef is de hedendaagse politiek te vaak verloren.
Voor mij is dat geen belangrijke reden voor de huidige politieke stilstand in ons land.
Politieke wensen worden niet vertaald in haalbare maatregelen, uitvoerbare wetten en toereikende financiële kaders.
En praktische problemen worden aangepakt zónder overstijgend ideaal.
Het resultaat is dat de politiek geen enkel vraagstuk adequaat oppakt.
En het is daarom goed om vanavond eerst iets te zeggen over de uitslag van de verkiezingen.

Ik ben blij dat constructieve partijen flink gewonnen hebben.
Want Nederland heeft behoefte aan een kabinet dat aan de slag gaat en doorbraken forceert.
En als VNG-voorzitter snak ik naar een kabinet waar de gemeenten gewoon goede zaken mee kunnen doen.
Want de gemeenten willen dolgraag met het kabinet een stap naar voren doen.
We hebben Nederland - en onze eigen inwoners - ook echt iets te bieden.
De gemeenten bieden de oplossingen voor praktische problemen: Willem Drees wist dat als geen ander en nam die houding mee naar Den Haag.
Dat hebben we nu ook nodig van een nieuw kabinet.
En dus blijft mijn wens dat we met Kerst een stabiel en constructief meerderheidskabinet hebben.
Dat zijn we als politiek en bestuur aan elkaar en aan onze inwoners verplicht.

Kortom, deze verkiezingsuitslag laat zien dat we veel meer Drees nodig hebben in ons openbaar bestuur.
Daar wil ik in deze lezing meer over zeggen.
Dat doe ik overigens met een enorm gevoel van urgentie.
Want, beste mensen, het is écht erop of eronder.
Het nieuwe kabinet moet niet alleen rond kerst op het bordes staan.
Het moet ook leiderschap tonen en richting wijzen.
Ons land heeft richting nodig, want we lijden onder de huidige stilstand.
Ons land heeft zuurstof nodig, want anders stikken we in de polarisatie.

Overgangstijden

Voor ik daar iets meer over zeg, wil ik even uitzoomen: door eerst iets te zeggen over de dynamiek van deze tijd.
En dan specifiek het verschijnsel van 'overgangstijden' of 'tussentijden'.
Want dat is de overeenkomst tussen de tijd van Drees en vandaag.

Een tussentijd is altijd een spannende tijd, leren we van antropoloog Jitske Kramer.

In haar boek *Tricky tijden* schetst ze de patronen die daarbij horen.
Vertrouwde verhalen brokkelen af, nieuwe verhalen worden gevormd.

Ik citeer:

"Dit geeft chaos en onzekerheid, maar ook mogelijkheden. Het is een tussentijd vol kansen, gevaren en verleidingen. Het is de tijd om in contact met elkaar te blijven en moedige gesprekken aan te gaan, omdat het in deze periode is dat we duiding geven en nieuwe dingen leren. Er zullen offers gebracht moeten worden en moeilijke beslissingen worden genomen die impact hebben tot ver in de toekomst". - Einde citaat.

Maar Kramer waarschuwt ons ook dat in die onzekerheid vaak precies de verkeerde leiders opstaan.

Mannen - opvallend vaak zijn het inderdaad mannen - die in meer stabiele tijden de samenleving een spiegel voorhouden met een prikkelend verhaal.

Denk aan de rol van de nar in oude verhalen.

Kramer noemt ze de *tricksters*.

Deze archetypes komen in overgangstijden opvallend vaak naar voren als politieke leiders.

Ik weet zeker dat u meteen snapt op welke leiders van nu ik doel.

Dit is echt een teken van deze tussentijd.

Je zou kunnen zeggen: dat hoort er nu eenmaal bij.

Dat kan zo zijn, maar er schuilt ook een groot gevaar in.

Het leiderschap van *tricksters* is namelijk absoluut niet duurzaam:

Ze breken voornamelijk af en verlengen zo de periode van onzekerheid.

Ze bouwen niets op en leiden ons niet uit die overgangstijd.

Ik zie de huidige politiek-bestuurlijke stilstand van Nederland ook als een gevolg van deze tussentijd.

Maar ik zeg daar ook bij: deze situatie moet niet heel lang meer duren.

Want die *tricksters* in de politiek belemmeren – met hun makkelijke verhalen, simpele oplossingen en dwangmatige focus op het hier en nu – precies wat we nu nodig hebben: een nuchtere blik op de toekomst, een eerlijk en moedig gesprek over wat pijn doet en vervolgens de moeilijke beslissingen waarmee we bouwen aan een beter land.

De overgangstijd van Drees

Willem Drees werd minister en premier in net zo'n overgangstijd: de eerste 10-15 jaar na de Tweede Wereldoorlog.

De wederopbouwjaren, waarin het land snel moest oprabbelen, de economie kwetsbaar was en de samenleving zocht naar een nieuw perspectief.

We kennen de beelden van de verwoesting en de honger uit de oorlogsjaren. Nederland lag in puin.

Onze havens, het spoor, de wegen, fabrieken: er was veel verwoest.

Maar nog voor het begin van de jaren '50 was de meeste materiële schade alweer ongedaan gemaakt.

In 1947 was de industriële productie alweer op het niveau van 1938.

Dat ging niet vanzelf, maar was het gevolg van een ongekennde inspanning van de Nederlandse bevolking.

Van onze eigen ouders en grootouders dus.

Maar die hadden intussen ook last van structurele problemen, zoals een woningtekort.

In 1945 had maar liefst 10% van de bevolking geen dak boven het hoofd.

Veel huizen waren natuurlijk verwoest:

Rotterdam was platgebombardeerd en ook steden als Den Haag, Nijmegen en Arnhem waren zwaar getroffen.

Maar er was veel meer aan de hand: want al vóór de oorlog stagneerde de woningbouw en dus moesten we ná de oorlog van heel ver komen.

Mensen hadden ook weinig te besteden: in 1953 lag de koopkracht op het niveau van begin jaren '30 (de crisisjaren).

De armoede was schrijnend — en er waren nauwelijks sociale voorzieningen voor ouderen, werklozen en zieken.

Het leven was voor heel veel mensen echt heel zwaar.

En tegelijk leefden we ook mentaal in een overgangstijd.

Veel mensen deden tijdens de oorlog hun best om te overleven: ze kozen maar zelden duidelijk partij.

Je zou kunnen zeggen: we gingen gebukt onder een wat 'grijze' moraal.

Als gevolg daarvan hadden we in 1945 nauwelijks oog voor de weinige Joodse Nederlanders die levend terugkeerden uit de vernietigingskampen.

We hadden ook weinig oog voor al die Nederlanders die hadden geleden in Duitse en Japanse werkkampen.

Er was weinig ruimte voor politieke vergezichten.

Nederland was politiek even verdeeld en verzuild als voor de oorlog.

We waren weer vrij, maar hoe moest het nu verder met Nederland?

Met de materiële schade gingen we snel aan de slag.

Maar wat er onder de oppervlakte lag, daar was geen tijd en geen ruimte voor.

We moesten door.

Hoe Drees de wederopbouw leidde

In deze sfeer werd Drees eerst minister van Sociale Zaken en daarna minister-president.

Uit de manier waarop Drees werkte, kunnen we een paar dingen leren:

Ten eerste had Drees een helder beeld van waar het naartoe moest met Nederland.

Al tijdens de oorlog schetste hij een toekomstperspectief voor na de oorlog.

Daarbij werd hij geholpen door zijn ervaringen als Haagse wethouder.

Hij droomde groot, maar was pragmatisch in de uitvoering.

Zo was hij als wethouder van Sociale Zaken geraakt door de trieste situatie in de ouderenhuisen van die tijd.

Oudere echtparen werden na een lang leven samen, gescheiden in aparte vrouwen- en mannenhuizen.

Ze lagen in grote zalen vol bedden — om het maar heel direct te zeggen — te verpieteren en te wachten op de dood.

Alles in hem kwam tegen deze situatie in het geweer.

En om dit aan te pakken zocht hij samenwerking over de zuilen heen.

Maar dat deed hij ook met een grote dosis realisme.

Wetende dat echte verandering altijd stap voor stap gaat en ook gewoon geld kost.

Dat type leiderschap missen we vandaag in de landelijke politiek: een duidelijk doel voor ogen, draagvlak zoeken en dan stap voor stap de goede kant op.

En vooral: weten waar je het over hebt.

Weten wat de samenleving écht nodig heeft.
En weten dat besturen een vak, een ambacht is.
Zonder bestuurders die dat echt beseffen en doorleven, gaat het simpelweg niet.
Toen niet.
En nu niet.

Ten tweede was Drees een partijman, maar wel een die niet in politieke loopgraven dacht.
Zonder afstand te doen van zijn sociaaldemocratische idealen sloeg hij bruggen naar andere overtuigingen.
Hij wist: de wederopbouw slaagt alleen als een gemeenschappelijk project.
Nederland was en is een divers land.
Toen sterk verzuild, nu een stuk individualistischer.
Maar de stem van het volk was en is altijd veelkleurig.
Verschillende inzichten zullen er altijd zijn.
En daarom moet je er áltijd samen uitkomen.
Politiek is niet een strijd van winnen of verliezen.
Het is het proces om de overeenkomsten te zoeken tussen verschillende overtuigingen, om zo samen tot nieuwe en betere inzichten te komen.
Dat is niet makkelijk.
Maar het is wel de absolute essentie van democratische politiek.

Ten derde werd Drees gedreven door de overtuiging dat geld in dit land eerst verdiend moet worden - en dan pas uitgegeven.
Voor een sociaaldemocraat klinkt dat misschien als een opvallende eigenschap.
Maar ik deel zijn opvatting wel.
Hij had daarom oog voor de handelsbalans, zo zagen we net in de beelden uit zijn regeringsverklaring in 1951.
Drees wist dat bestaanszekerheid een florerende economie nodig heeft.
Dat is vandaag niet anders.
En het is belangrijk om dat hardop te zeggen, in een tijd waarin populistten ons gouden financiële bergen beloven.

Ten vierde keek Drees verder dan onze eigen grenzen.
Hij had een scherp oog voor de internationale context en voor geopolitiek.
De rol van Nederland in Europa én de relatie met de VS hadden zijn volle aandacht.
Natuurlijk verandert de relatie met de VS nu sneller dan we gewend zijn.
Maar de urgentie van intensieve Europese samenwerking is groter dan ooit.
Ook nu doen we dat om samen sterk te staan tegen mogelijke oorlogsdreiging.
Een agenda voor Nederland is dus ook nu een Europese agenda.

En tot slot bewonder ik Drees om zijn volharding.
Ook bij tegenslag gaf hij niet op.
Die stip aan de horizon bleef zijn kompas.
Anders was de AOW - een enorme verworvenheid, die we nu koesteren als iets dat vanzelf spreekt - er nooit gekomen.

Van Drees naar nu

Van al deze eigenschappen kunnen we vandaag wel iets gebruiken in onze politiek en in het openbaar bestuur.
Daarmee bedoel ik niet dat we allemaal die wat degelijke uitstraling en spreekstijl van Drees moeten omarmen.
En ook dat befaamde mariakaakje bij de koffie - dat is trouwens een fabeltje - hoeft ook niet per se

In tegendeel, zou ik willen zeggen!
Eerlijk is eerlijk: de eisen aan leiderschap liggen in deze tijd wel iets hoger.
Het mag iets spannender en flamboyanter.
Aan inspirerend leiderschap hoort ook een beetje 'sterrenstof' te kleven.
We hebben het in deze tijd ook nodig om charisma te zien: een beetje magie.
We hebben leiders nodig die menselijk, empathisch en aanraakbaar zijn.
Die hun kwetsbaarheid en hun twijfels durven uit te spreken.

Gelukkig zijn daar ook inspirerende voorbeelden van.
Zelf denk ik onmiddellijk aan Jacinda Ardern.

De manier waarop zij - als premier van Nieuw-Zeeland - leiderschap toonde, is voor mij echt een enorme inspiratie.
Hoe ze na een vreselijke aanslag rouwde met de slachtoffers, hen omhelsde en troostte.
Hoe ze weigerde de naam van de dader uit te spreken, omdat hij de aandacht niet verdiende.
Hoe ze met visie en lef inzette op het welzijn van jongeren - iets dat in Nieuw-Zeeland al jaren een hardnekkig vraagstuk is.
Hoe ze met daadkracht én compassie de coronapandemie te lijf ging.
Niet door gouden bergen te beloven, maar met een pragmatisch idealisme.
En de eenvoudige vanzelfsprekendheid waarmee ze haar jonge dochter meenam naar de Verenigde Naties.

U begrijpt, de inspirerende leiders van nu mogen sprankelen.
Ze zitten op Insta en TikTok.
En ze zullen zéker niet per se man zijn: ook daar hebben we nog een wereld te winnen!

Maar de kern is dat we leiderschap nodig hebben dat op een menselijke manier richting geeft.

Dat hebben we nodig voor het grote project van deze tijd.

Waar Drees de wederopbouw leidde, hebben we nu leiders nodig die de wederopbouw van Nederland op zich nemen.

De huidige overgangstijd

Want laat er geen misverstand over bestaan: de urgentie van nu is net zo groot als toen!

Ook wij leven in een overgangstijd, waarin oude verhalen afbrokkelen.

Zoals het rotsvaste geloof in een onbedreigde, liberale, open en welvarende samenleving.

Waar in je volop ruimte kreeg voor persoonlijke ontplooiing.

Waar in economische groei vanzelf spreekt.

Waar na je 60e het Zwitserlevengevoel op je wacht.

En ja, misschien verliezen we daarmee ook wel ons collectieve geloof in die verzorgingsstaat van Drees.

We zoeken nu naar een nieuw houvast, nieuwe zekerheid en veiligheid.

En ook naar een nieuw bezielend verhaal.

Een verhaal waar mijn dochter Eleonora - ze is bijna 6 - straks ook in kan geloven.

Omdat het verhaal ook voor haar een goede - of zelfs een betere - toekomst belooft.

Zo'n nieuw verhaal ontstaat niet vanzelf.

Want in *tricky* tijden kan het ook gewoon misgaan: met onze instituties, onze rechtsstaat, onze democratie en ja, met de samenleving.

Het kan allemaal kapot.

En we bewegen op dit moment niet in de goede richting.

Zes grote vraagstukken van nu

We hebben daarom met elkaar een aantal hele grote, inhoudelijke problemen aan te pakken.

Zodat Eleonora en al haar leeftijdsgenoten straks ook een goed leven hebben.

Ik wil kort stilstaan bij die grote vraagstukken van nu.

En daarna wil ik u een weg vooruit schetsen.

Ten eerste is er de geopolitiek.

De wereldorde die we kennen, verandert sneller dan we fijn vinden.

Het is oorlog aan de rand van Europa en wij voelen de gevolgen.

We moeten daarom nú aan de slag om Europa economisch én politiek te versterken.

Of het nu om onze defensie gaat, om energie, staalproductie, medicijnen of vitale grondstoffen, Europa zal veel sterker moeten worden.

Veel minder afhankelijk van de VS en China - en snel ook.

De adviezen van Draghi en Letta laten ons zien waar het economisch naartoe moet.

Het zijn flinke stappen, maar de urgentie is groot.

Ten tweede slaan klimaat en natuur al jaren alarm.

In de verkiezingscampagne hoorden we er helaas veel te weinig over.

We moeten ons nu al aanpassen aan extremer weer: langere periodes van hitte, droogte of juist regen wisselen elkaar af.

En het wordt alleen maar erger.

Bovendien verschaalt intussen onze eigen natuur.

Onze sloten en rivieren, onze lucht, onze grond: ze zijn te vies.

En dan heb ik het nog niet eens over stikstof.

We hebben echt geen tijd te verliezen.

Ten derde hebben we een demografisch vraagstuk.

We worden ouder, leven langer en willen allemaal een goede oude dag.

En we zijn nog lang niet klaar voor de grotere vraag naar zorg in de komende decennia.

Intussen voelt bijna iedere werkgever nu al het tekort aan goed personeel.

Als we het advies van 'gematigde groei' van de staatscommissie Demografie volgen, dan lossen we het tekort aan mensen in de zorg echt al niet meer op met arbeidsmigratie.

Het moet dan echt anders.

We zullen anders moeten kijken naar de inzetbaarheid van mensen van alle leeftijden.

Vanuit de overtuiging dat we iedereen in ons land hard nodig hebben, zodat we allemaal een goed leven kunnen leiden.

Dat kan alleen maar als we naar elkaar omkijken en niet blind focussen op onze individuele autonomie.

Mijn vierde zorg gaat over digitale revoluties (en zeker AI):

Digitalisering is keihard nodig, juist vanwege die krappe arbeidsmarkt.

Maar tegelijk moet digitalisering altijd dienstbaar zijn aan de mens en nóóit andersom.

Ook dat gaat niet vanzelf goed.

We hebben een hele stevige digitaliseringsstrategie nodig vanuit de overheid, die uitgaat van menselijke waardigheid en de menselijke maat.

Ten vijfde zien we te veel sociale versplintering en maatschappelijke onvrede.

We leven in een land van bubbels, aangewakkerd door een publiek debat dat uit is op snelle emoties.

We worden doelbewust gepolariseerd, met te veel afgehaakte mensen als gevolg.

Wat nodig is, is échte verbinding tussen individuele Nederlanders, tussen groepen van verschillende achtergronden en overtuigingen.

Vanuit het diepe besef dat we er altijd samen voorstaan en dat we samen veel meer kunnen dan alleen.

Verschil en diversiteit zullen er altijd zijn.

Maar we kunnen óók altijd iets vinden wat we met elkaar delen.

Een krachtig beeld van de samenleving die we willen zijn.

Een hele tastbare hoop: dat het beter kán en dat we dat samen kunnen doen.

En ten zesde zie ik politieke onmacht en overheidsfalen.

Dat werkt die hoop tegen.

De politieke en bestuurlijke stilstand duurt te lang.

Zeker de landelijke overheid faalt in het oplossen van grote vraagstukken.

Door de fixatie op deelbelangen raakt het grotere belang uit het zicht.

Politieke onmacht en bestuurlijke apathie geven zuurstof aan de tricksters: die haarscherp zien waar het fout gaat, maar nooit in staat zullen zijn om ons naar de oplossing te leiden.

Die rol - richting geven en vooropgaan - moet weer van onze politici gaan komen.

En snel ook.

Urgentie van nu: wederombouw

Geopolitiek, klimaat, demografie, versplintering en politieke onmacht.

Het zijn zes urgente redenen voor een nieuw, groot politiek-bestuurlijk project: de wederombouw van Nederland.

Geïnspireerd door Willem Drees, maar uitgevoerd door onze eigen generatie.

Bedoeld voor de toekomst van onze kinderen, die - terecht - verwachten dat wij werken aan hún toekomst.

Maar hoe ziet die wederombouw er precies uit?

Ik wil u vier concrete acties noemen.

De eerste is de versterking van het fundament van onze democratie.

De afgelopen jaren zijn er aanslagen gepleegd op de instituties die onze democratie en rechtsstaat dragen.

De **onafhankelijke** Raad van State en **onafhankelijke** rechtspraak.

Een **vrije** pers en een goede, **veelzijdige** publieke omroep.

Maar ook **onafhankelijke** inspecties, een **daadkrachtige** politie en een **stevig** OM.

Goed onderwijs, dat onze kinderen gelijke kansen biedt en de waarden van de samenleving bijbrengt.

Maatschappelijke organisaties, die de samenleving zuurstof geven.

Culturele instellingen, die de diversiteit van ons land tonen in voorstellingen en verhalen.

Al deze instituties moeten we versterken.

Om ons fundament van democratie en rechtsstatelijkheid te versterken.

En omdat onze grondwettelijke waarden niet onderhandelbaar zijn.

De tweede actie is het bieden van een inspirerende visie op onze toekomst.

Een concreet perspectief, onze gezamenlijke stip op de horizon.

Waar we ons ook in onzekere tijden aan kunnen vasthouden.

Zo'n perspectief is dit jaar beschreven door de Denktank Nederland 2040.

Het is een verbindend verhaal, waar draagvlak voor bestaat in Nederland.

Want Nederland moet krachtiger.

We hebben een duurzame industrie nodig, die ons helpt voldoende geld te verdienen zodat we aan een mooi land kunnen blijven bouwen.

Als arbeid schaars wordt, moeten we keuzes maken in het voordeel van hoogwaardige en innovatieve bedrijven.

Nederland moet ook groener.

Met een industrie en een consumptiepatroon dat niet vervuult, maar ons land schoner, stiller en duurzamer maakt.

Nederland moet ook menselijker.

We moeten bestaanszekerheid garanderen, zodat mensen - ook in tijden van grote veranderingen - niet door het ijs zakken.

En nu de overheid soms zélf de bedreiging van die bestaanszekerheid is, hebben we snel een 'grote vereenvoudiging' van wetten, regels en sociale voorzieningen nodig.

Dit perspectief voor de langere termijn geef ik politiek Den Haag graag mee.

En als het brede midden dit omarmt, dan kan er voor Kerst gewoon een kabinet zijn, dat écht aan de slag gaat met onze toekomst.

Maar dat kabinet zal nog **een derde actie** moeten inzetten.

En dat is het veranderen van het bestuurlijke perspectief.

De kracht van ons bestuur lag altijd in het samenspel van 'top-down' en 'bottom-up': Den Haag en de gemeenten vonden elkaar daarin altijd.

Drees begreep dat als geen ander.

Tegenwoordig denken beleidsmakers teveel vanuit de Haagse werkelijkheid en

teveel vanuit afzonderlijke onderwerpen, ministeries en deelbelangen.
Als oud-Kamerlid en oud-staatssecretaris weet ik hoe groot die verleiding is.
Maar als oud-wethouder, als burgemeester en als trotse vertegenwoordiger van alle 342 gemeenten zie ik elke dag dat het anders moet.
We krijgen Nederland alleen in beweging als we met de laarzen in de modder van de dagelijkse realiteit gaan staan.
Dat is geen bestuurlijke innovatie.
Het is precies zoals Drees al dacht, keek en werkte.
Niet voor niets was 'wethouder van Nederland' zijn geuzennaam.

We moeten dus gaan werken vanuit het perspectief van onze straten, buurten, wijken, dorpen en steden.
Van bedrijven en instellingen, spreekkamers, kantines en bouwplaatsen.
Daar waar economische en sociale zorgen, wonen en onderwijs hand in hand gaan.
De wederombouw van Nederland lukt alleen als we beleid weer baseren op de realiteit van lokale gemeenschappen.
Alleen dan zal landelijk beleid écht succesvol zijn.

De vierde en laatste actie die ik voor me zie is het proces van verandering, van overgang.
De eerlijke boodschap daarbij is dat zo'n proces pijn doet.
Soms verdwijnen er ook oude zekerheden en perspectieven.
Dat kan ons angstig en onzeker kan maken - precies waar de trickster op loert.
Want het eerlijke verhaal is dat we niet van de ene op de andere dag overstappen op duurzame energie.
En onze afhankelijkheid van arbeidsmigratie of import van spullen vanuit China toveren we ook niet zomaar weg.
Juist in de overgang tussen het oude en het nieuwe ontstaat chaos.
En het eerlijke verhaal is dat we daar doorheen moeten.
Met alle spanning en onzekerheid die daarbij komt kijken.

Maar het eerlijke verhaal is ook dat we dit samen kunnen.
En dat onze leiders ons daarin kunnen voorgaan.
Willem Drees én Jacinda Ardern lieten ons dit zien.

Het lukt ons als we vasthouden aan onze vaste waarden én koersen op een toekomst die ons als land verder brengt.
Zoals Drees het zelf verwoordde:
"Wij willen niet ons volk begoochelen met de voorstelling alsof het binnenkort in een luilekkerland zou kunnen arriveren. Wij weten dat er moeilijke jaren komen,

doch wij weten ook dat wij het perspectief kunnen bieden van een wederopbloeiend land."

Dit pragmatische idealisme hebben we nu weer nodig.
Een eerlijk, menselijk en kwetsbaar verhaal.
Verteld door leiders die - nuchter, bezielend en vastberaden - voorop durven gaan.
Die met Jacinda Ardern durven zeggen: *"Empathy is nothing without action."*

Slot en call to action

Maar, beste mensen, daarmee zijn we er nog niet.
Ja, we hebben snel meer bevoegen én pragmatisch leiderschap nodig vanuit Den Haag.
Visie, daadkracht en een verbindend verhaal.

Ik durf hier te zeggen dat Den Haag hierin nog veel kan leren van talloze burgemeesters en wethouders.
Zoals minister Drees leerde van wethouder Drees.

Maar tegelijk mogen dan ook iets van onszelf verwachten, in onze eigen rol.
Politiek en bestuur zijn altijd een afspiegeling van de hele samenleving.
En daarom hebben we ook iets van u nodig.
Want ook als minister en premier kon Willem Drees het niet alleen.

Daarom doe ik een hele concrete oproep:
De wederombouw van Nederland kan niet zonder al die miljoenen mensen, die beseffen dat ze onderdeel zijn van iets dat groter is dan henzelf.
Mensen die best begrijpen dat er soms iets groots nodig is, om ons land met een gerust hart door te geven aan onze kinderen.
Mensen die zich al in stilte inzetten voor de samenleving, maar wiens stem we veel vaker mogen horen.

Tegen al die miljoenen mensen zeg ik:
Wacht niet af tot onze leiders in actie komen.
Sta - juist nu - op voor democratische waarden, die onze gezamenlijke vrijheid en onze welvaart garanderen.
Sta op voor onze rechtsstaat en voor onze instituties.
Sta op voor goede zorg en voor goed onderwijs.
Sta op voor klimaat en natuur.
Sta op voor de toekomst van onze kinderen.

Sta op voor een politiek die durft te dromen.
En voor leiderschap dat die dromen durft waar te maken.

Sta op, want de wederombouw van Nederland heeft u en jou heel hard nodig.

Dank u wel.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

november 2025